

SINTAXA LIMBAJULUI PLASTIC

MIJLOACE DE EXPRESIE PLASTICĂ

Prof. Andrada Marcu

Colegiul Național "Vasile Goldiș" Arad

CONTRASTE CROMATICE

CE Sunt CONTRASTELE ?

Contrastul se definește ca deosebire, opoziție între două sau mai multe lucruri, calități sau situații.

În procesul perceptiv contrastele sunt foarte importante, ele făcând posibilă discriminarea formelor sau culorilor față de spațiul înconjurător. În absența contrastelor, percepția ar fi extrem de dificilă. În limbajul plastic, contrastele sunt folosite intenționat pentru obținerea expresivităților, deoarece contrastele, diferențierile, duc la generarea unor tensiuni între elemente, pe când asemănările, analogia și uniformizarea reduc tensiunile.

Într-un ansamblu compozițional pot exista atât relații de contrast cât și de analogie între elemente (forme, culori), însă prin contrast elementele ies în evidență și își pun în valoare caracteristicile, devenind mai expresive dacă creatorul găsește raportul optim între calitățile lor.

Două elemente care contrastează se pun reciproc în valoare, scoțându-și în evidență ceea ce le deosebește și devenind astfel interdependente. Între cele două elemente aflate în contrast se produce o atracție reciprocă.

-
- Contrastul devine astfel unul din mijloacele fundamentale de expresie plastică, existând mai multe tipuri de contraste: de formă, de mărime, de poziție, de textură, de luminozitate, de culoare.
 - Contrastele cromatice se realizează pri alăturarea (juxtapunerea) culorilor diferite.
 - Puterea culorilor de a contrasta depinde de natura lor, exprimabilă grafic prin poziția lor în cercul cromatic. Astfel, culorile alăturate, înrudite prin natura lor (de exemplu: portocaliu și galben), contrastează mai slab între ele decât culorile opuse (complementare), total diferite ca natură (de exemplu: galben și violet).

Contrastele cromatice sunt folosite la maxima lor intensitate atunci când se dorește crearea unor centre de interes într-o compoziție, adică atunci când un element sau un grup de elemente trebuie să iasă în evidență, să atragă atenția.

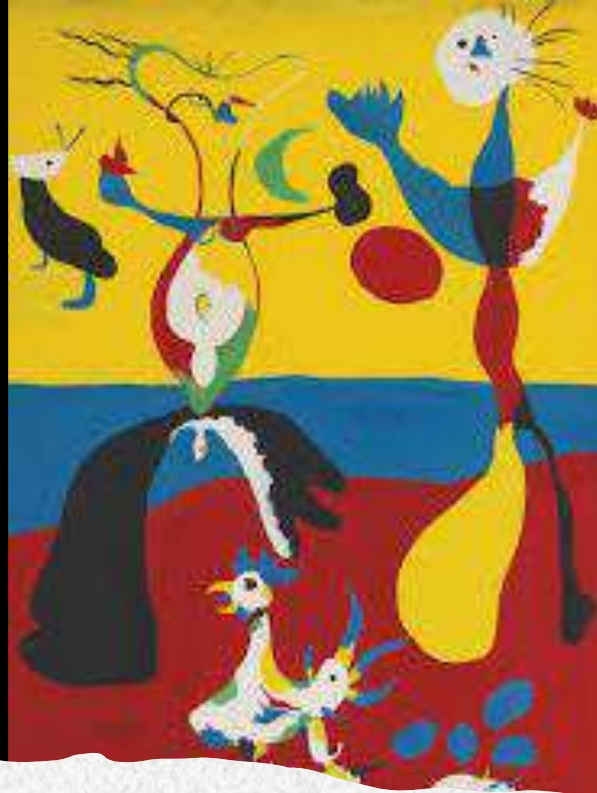
În această situație, restul compoziției se rezolvă prin diminuarea contrastelor. Un contrast intens se poate utiliza și pe o suprafață mare când se dorește exprimarea unor stări extreme, de exuberanță, agitație, dinamism, violență, agresivitate.

Uneori, contrastele foarte puternice și defectuos distribuite pe suprafață pot deveni obositoare, stridente, însă absența contrastelor într-o creație plastică este de neconceput, legea contrastelor fiind fundamentală.

7 contraste cromatice

Rolul contrastelor cromatice a fost studiat de către numeroși pictori și oameni de știință. Iohannes Itten, profesor la Bauhaus, identifică șapte contraste cromatice despre care vorbește în lucrarea sa "Arta culorii".

1. Contrastul culorilor în sine
2. Contrastul închis – deschis, clarobscur
3. Contrastul cald – rece
4. Contrastul culorilor complementare
5. Contrastul de calitate
6. Contrastul simultan și succesiv
7. Contrastul de cantitate

Contrastul culorilor în sine

Contrastul culorilor în sine

- este cel mai simplu dintre cele șapte contraste, rezultând în urma juxtapunerii culorilor pure.
- Contrastul culorilor în sine reprezintă deosebirea dintre culori prin însăși natura lor diferită, având loc între culorile distanțate în spectru (G- R-A sau Ve-Vi-P). Cu cât culorile sunt mai pure, cu atât contrastul este mai puternic, intensitatea sa maximă constatându-se între G-R-A, care sunt culorile primare. Între culorile binare, contrastul în sine este mai puțin puternic, iar între nuanțele acestor culori, este mult diminuat. Condiția existenței acestui contrast este puritatea culorilor, neînrudirea lor.

-
- Juxtapunerea nonculorilor (alb, negru, gri) lângă culorile pure sporește expresivitatea contrastului culorilor în sine, făcându-l mai puțin strident, pentru că se realizează un pasaj, o pauză pentru ochi la trecerea de la o culoare pură la alta, reducându-se tensiunea prea puternică dintre culorile respective.
 - Dacă se folosește albul ca pasaj, petele de culoare vor părea mai dense, mai puțin luminoase, mai grele.
 - În cazul folosirii negrului ca pasaj, culorile par mai luminoase, mai strălucitoare. Introducerea griului acromatic între culorile pure are ca rezultat diminuarea, “îmblânzirea” strălucirii acestora, griul comportându-se ca un neutralizator al stridențelor. Pasajele dau unitate lucrărilor, legând formele între ele și integrându-le în spațiul plastic.

- Contrastul culorilor în sine exprimă bucurie, optimism, este foarte dinamic, creând suprafețe multicolore, vii, tonice, aspre și brutale uneori. El a fost frecvent folosit în arta populară, în arta medievală, în arta modernă și contemporană, fiind întâlnit în diferite genuri și tehnici: pictură pe sticlă, miniaturi, ceramică, vitralii, mozaic, broderie, designul interior, etc.
- Dintre pictorii moderni care au utilizat acest contrast îi amintim pe: Juan Miro, W. Kandinsky, H. Matisse, Piet Mondrian, Pablo Picasso, Fernand Leger.

Contrastul închis – deschis, clarobscur

Contrastul închis - deschis și clarobscur rezultă prin alăturarea culorilor cu luminozitate diferită, putând sugera lumina și umbra. Este un contrast foarte frecvent, fiind întâlnit în orice imagine, colorată sau necolorată, deoarece fiecare culoare are o anumită luminozitate care corespunde unei anumite trepte valorice între alb și negru. Cea mai luminoasă culoare spectrală este galbenul iar cea mai închisă – violetul. Cu cât petele de culoare care alcătuiesc o imagine sunt mai distanțate valoric (adică au luminozități foarte diferite), cu atât contrastul închis – deschis este mai puternic, mai expresiv. Acest contrast apare atât în cazul culorilor pure, cât și între culori modificate tonal prin amestec cu alb sau negru (de exemplu: între albastru deschis și albastru închis).

Utilizarea clarobscurului pentru sugerarea volumului s-a perfecționat începând cu Renașterea. După apariția impresionismului, la sfârșitul secolului al XIX- lea, clarobscurul a fost treptat eliminat din pictură și înlocuit cu alte mijloace de expresie, însă anumiți artiști au continuat să-l folosească și în pictura contemporană.

Theodor Aman

"Cântăreața cu lăută",

"Vas cu flori"

"Coș cu fructe"

Rubens "Coborârea lui Isus de pe cruce,,

-
- Termenul de *clarobscur* desemnează contopirea dintre formă și spațiu, linia de contur a unui obiect neputând fi „citită” în zonele de umbră la fel de clar ca în zonele de lumină intensă. Zonele puternic luminate ale obiectelor asupra cărora cade o lumină laterală contrastează puternic cu umbrele din fundal creând centre de interes. Trecerea de la aceste centre de interes la umbrele care domină se face treptat, prin modeleu, iar în zonele în care obiectele sunt umbrite, conturul acestora are tendința de contopire cu umbra din fundal, compoziția respectivă căpătând astfel unitate și expresivitate care devine dramatică dacă predomină umbra și dacă contrastul închis – deschis este foarte puternic în zona de lumină.

Caravaggio "Narcis"

Capela Contarelli Biserica San Luigi dei Francesi , Roma

Rembrandt "The Money Changer"

"Filozof meditând"

Cel mai puternic contrast închis – deschis se realizează între alb și negru iar în cazul culorilor între galben și violet. Orice culoare poate fi închisă sau deschisă prin amestec cu o nonculoare sau cu o altă culoare, mai închisă sau mai deschisă, modificându-se însă și nuanța, nu doar tonul. În acest contrast, culoarea are un rol secundar, importantă fiind mai ales diferența valorică.

Prin contrastul închis – deschis se poate crea, pe lângă impresia de lumină – umbră, impresia de ușor – greu sau de aproape – departe

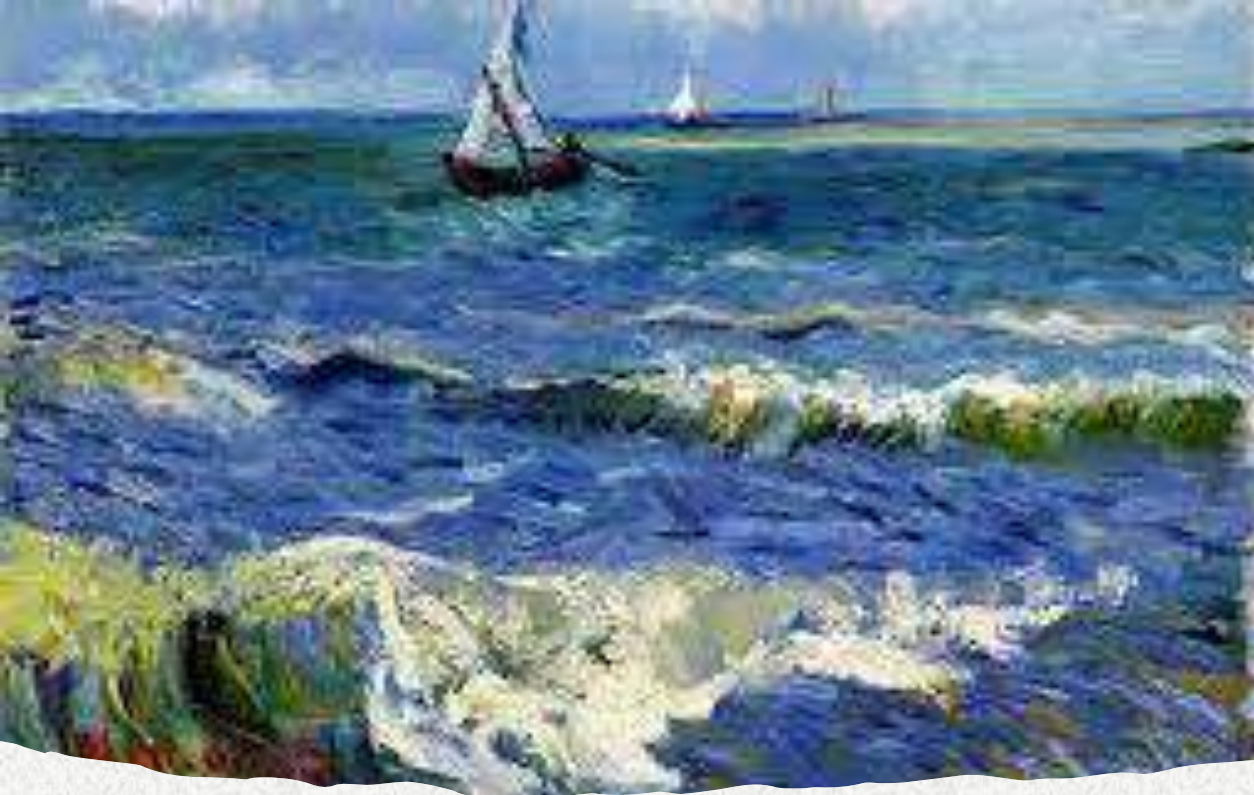

- În cazul naturilor statice, culorile deschise sugerează, în general, apropierea, cele închise – depărtarea. În peisaje, culorile obiectelor aflate în depărtare par mai deschise și mai șterse decât cele din prim plan. În toate situațiile, contrastul închis–deschis este mai puternic în prim plan, diminuându-se treptat spre ultimul plan al tabloului.
- Dintre numeroșii artiști care au folosit clarobscurul, pot fi exemplificați: Leonardo da Vinci, Caravaggio, Rembrandt, Rubens, Tizian, Ingres, Corneliu Baba, N. Grigorescu, Th. Aman etc.

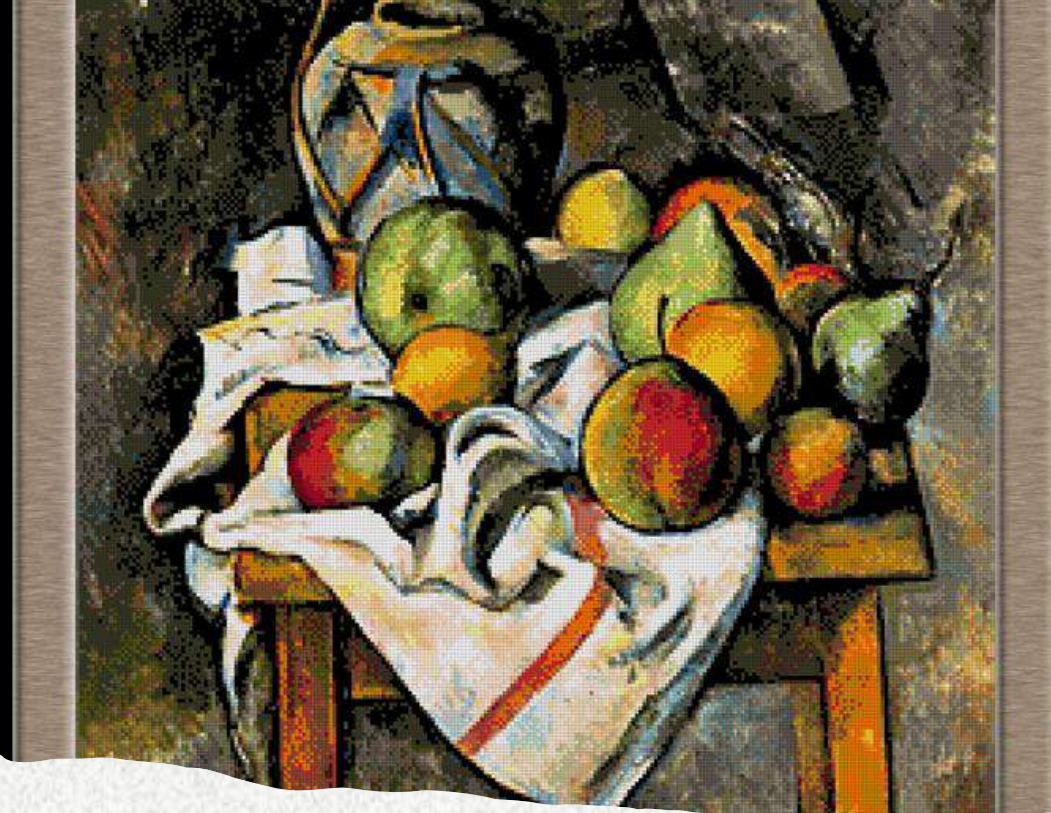

Velasques "Meninele"

Contrastul cald - rece

Contrastul cald – rece se produce prin juxtapunerea culorilor calde (R,O,G și nuanțele lor) lângă cele reci (A, Ve, Vi și nuanțele lor). Alăturând o culoare caldă unei culori reci, ele se vor stimula și intensifica reciproc, culoarea caldă devenind și mai caldă, iar culoarea rece – și mai rece. Potențialul termic al culorilor este variabil, depinzând de poziția pe care o ocupă în spectru, datorită întrepătrunderii cu culoarea învecinată.

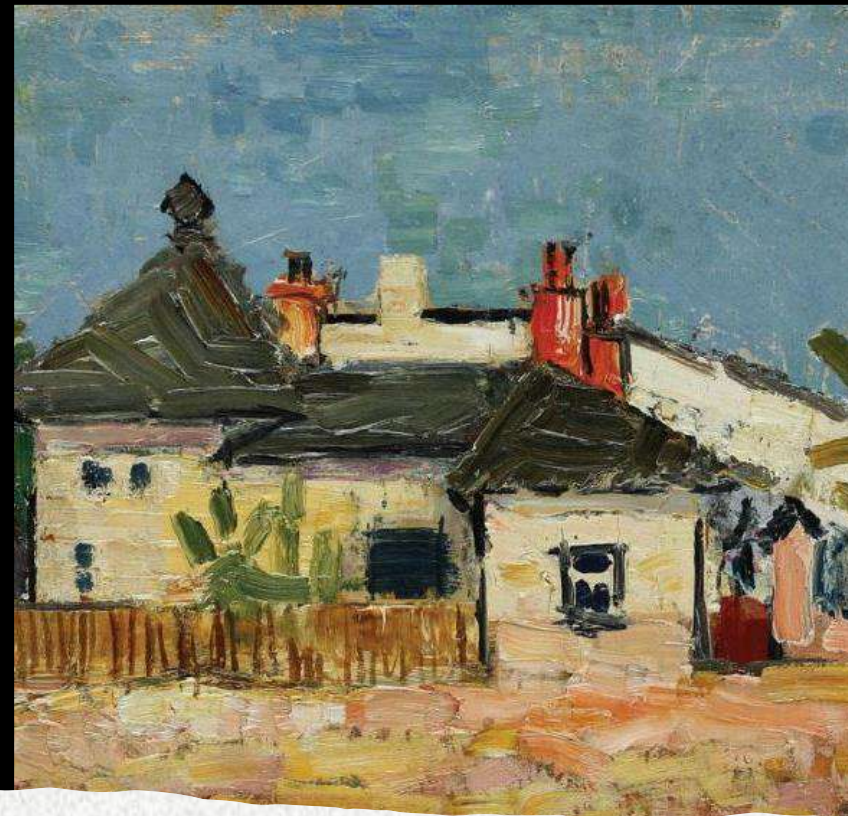
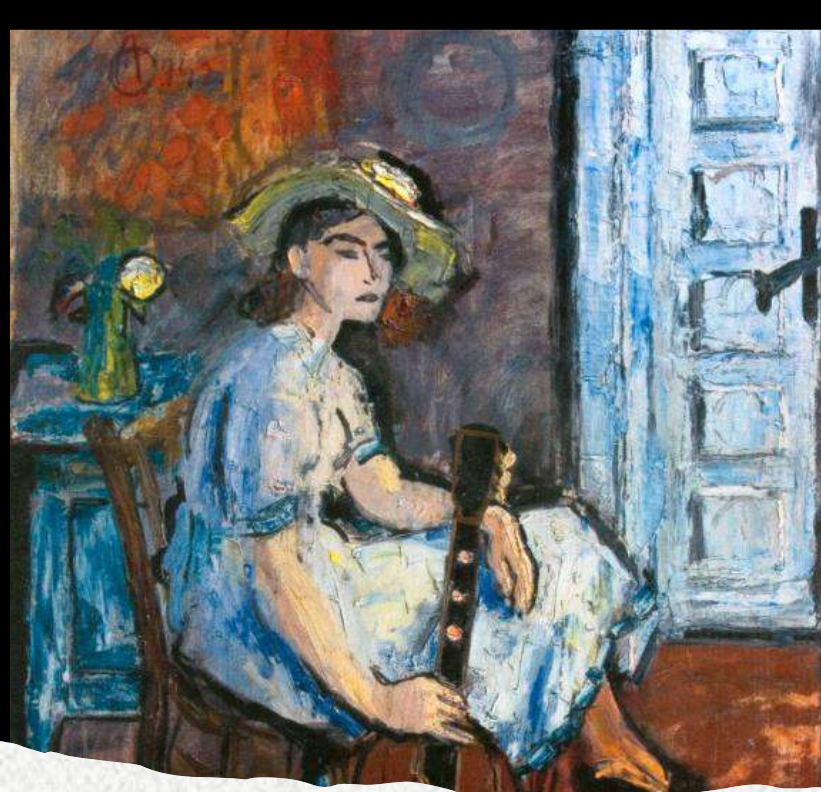

Alexandru Ciucurencu "Fată cu pălărie de paie în sezlong"

Paul Cezanne "Natură statică cu mere și pere"

- Pe lângă efectul termodinamic, contrastul cald – rece produce și un efect spațial, de apropiere și depărtare în spațiu. Culorile calde par mai apropiate, cele reci par mai îndepărtate de privitor. Acest efect este foarte util în realizarea peisajelor, spațiul putând fi sugerat prin trecerea treptată de la cald la rece dinspre primul plan spre ultimul plan al tabloului.
- Tot prin contrast cald – rece poate fi sugerată lumina și umbra – procedeu folosit frecvent de către pictorii impresionisti și postimpresioniști

Alexandru Ciucurencu " Femeie cu chitară";
"Portretul doamnei Călinescu"
"Peisaj cu case"

- Contrastul cald – rece creează efecte expresive opuse: căldură – frig, însorit – umbrit, greu – ușor, uscat – umed, terestru – aerian, jos – sus, opac – transparent, agitat – calm, aproape – departe, mare – mic, tulburător – liniștitor, vesel – trist etc.
- Este un contrast foarte utilizat în creațiile artistice și în creațiile copiilor, fiind adecvat oricărui subiect, dar mai ales atunci când se dorește reprezentarea spațiului.

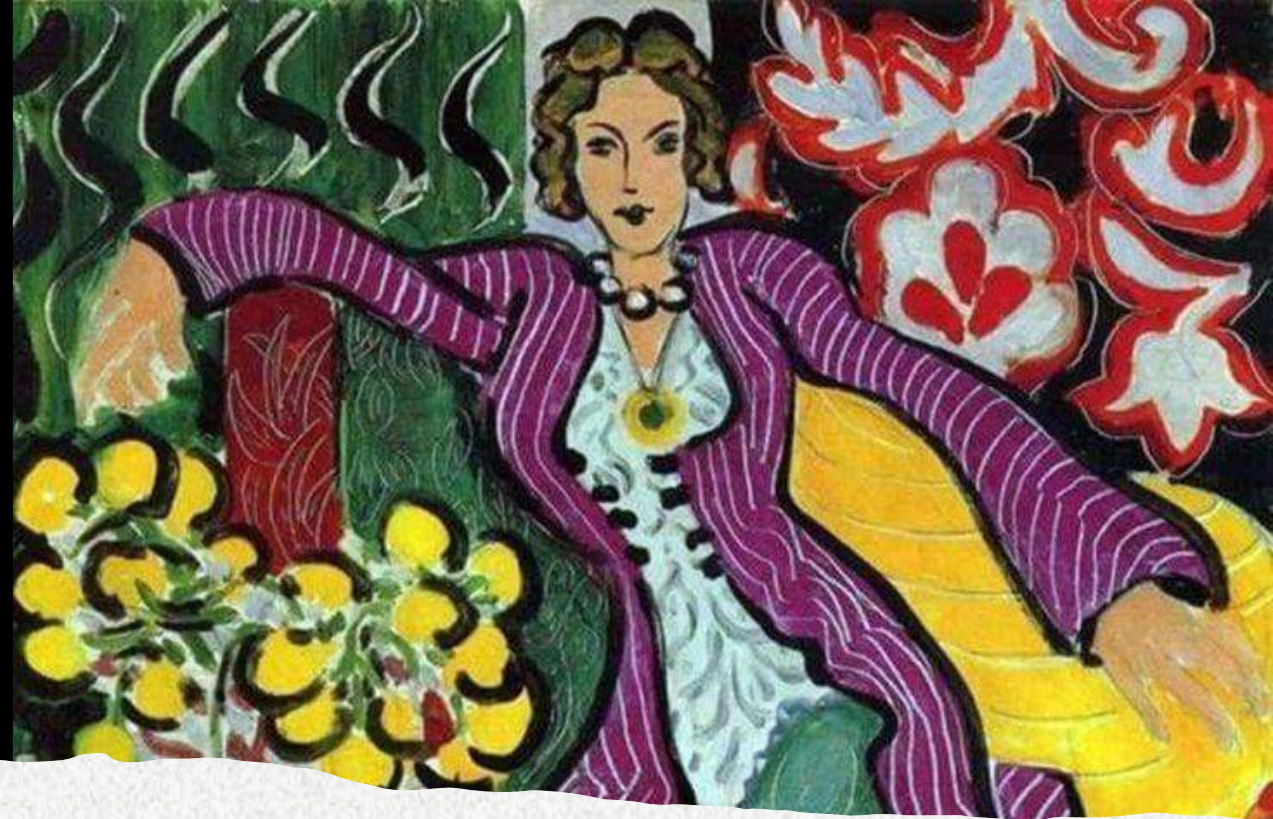
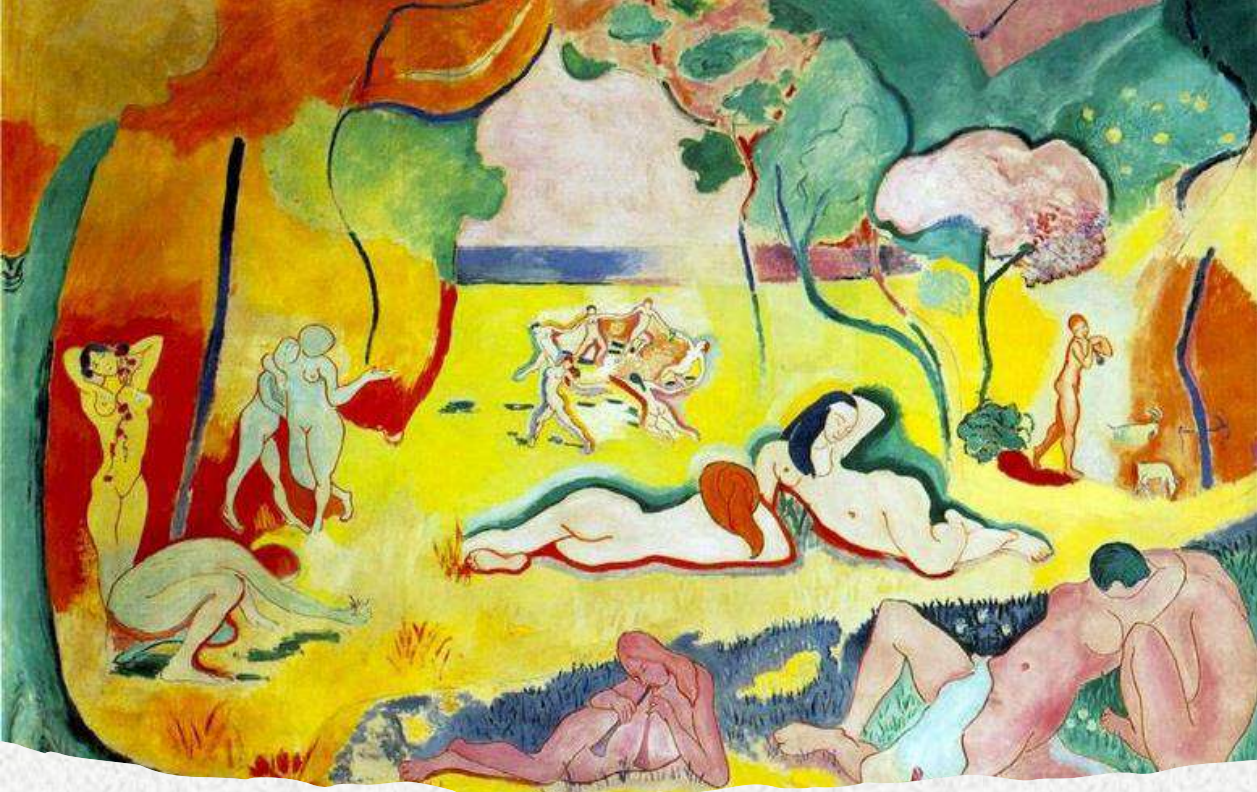
Paul Cezanne "Natură moartă cu mere și portocale"
"Natură statică cu mere și lămâi"

Contrastul culorilor complementare

- Roșu – Verde
- Albastru – Portocaliu
- Galben – Violet

Contrastul culorilor complementare are loc atunci când acestea sunt alăturate. Efectul juxtapunerii lor este o exaltare reciprocă, contrastul complementarelor fiind cel mai puternic dintre cele șapte contraste cromatice.

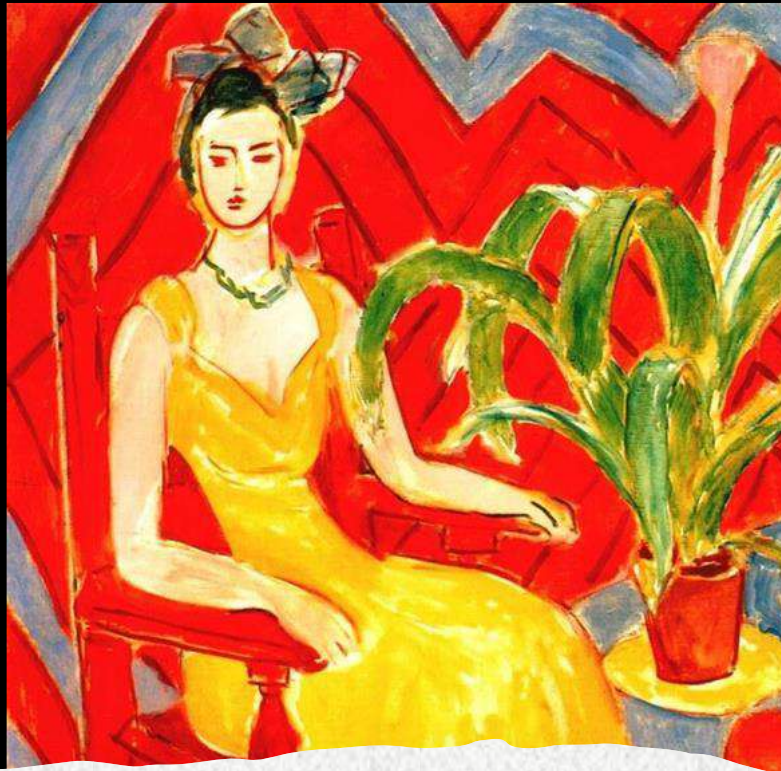

Henri Matisse "Bucuria vieții"
"Femeie în palton purpuriu"

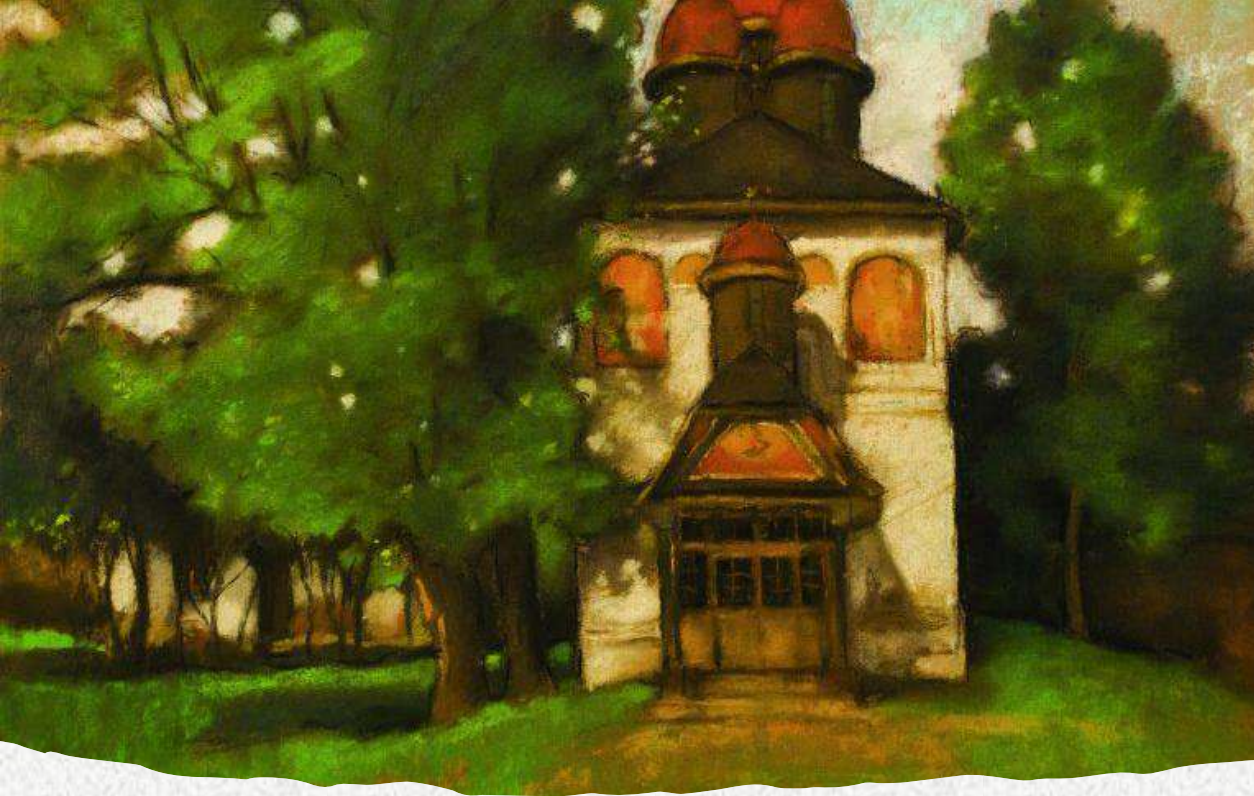
-
- Obținerea griurilor prin amestecul complementarelor se mai numește grizare sau ruperea tentei iar griurile colorate poartă numele de culori rupte. Tentele rupte sunt culori stinse, nesaturate
 - Contrastul complementarelor este foarte des folosit mai ales pentru realizarea centrelor de interes în compoziții. Pentru armonizare și unitate compozițională se folosesc, pe lângă complementarele contrastante, griuri colorate și tonuri în restul spațiului compoziției.
 - Griurile colorate și neutre pot fi folosite și ca zone de pasaj între două culori intense. De asemenea, zonele de umbră pe obiectele colorate pot fi sugerate prin amestecul fizic dintre culoarea obiectului respectiv (în proporție mai mare) și complementara acelei culori, de exemplu: umbra pe un obiect roșu poate fi obținută amestecând roșul cu diferite cantități de verde închis.

Henri Matisse "La blouse Romaine"

Vincent Van Gogh "Vază cu trei flori"
Henri Matisse "Michaela"
Ștefan Luchian "Anemone"

Nicolae Tonitza "Mănăstirea Brebu"

"Fata pădurarului"

- În cazul perechilor de culori complementare, apare și contrastul cald – rece, el fiind maxim între O-A.
- Între G-Vi există și un puternic contrast închis – deschis, pe când R și Ve sunt egale ca luminozitate dar se intensifică reciproc din cauza contrastului simultan
- Când se juxtapun culorile complementare într-o compoziție, într-o proporție bine aleasă, se creează o senzație de echilibru, forță, ordine și luminozitate echilibrată, iar când nu se respectă proporțiile, efectul dat de acest contrast este dinamic, instabil sau chiar obositor și iritant.
- Contrastul complementarelor poate fi folosit pentru orice tip de compoziție și pentru orice subiect, fiind considerat de către unii autori ca o condiție a realizării armoniei și echilibrului cromatic

- Se pot menționa ca exemple elocvente picturile lui Vicent Van Gogh și Paul Gauguin, Henri Matisse, Paul Cezanne, Nicolae Tonitza, Ștefan Luchian, etc .

Contrastul de calitate

- Contrastul de calitate, de puritate sau de saturație se realizează între o culoare pură și o tentă ruptă (ton sau gri colorat) a acelei culori. Culorile palide, stinse, tulburate le pun în evidență pe cele strălucitoare și pure, însă nu într-un mod violent, ci temperat.
- Contrastul de calitate se realizează și între o culoare pură și o culoare ternară (de exemplu: între galben și ocru, între roșu și brun-roscat etc.). Se va urmări ca tentele rupte să aibă aproximativ aceeași luminozitate și să nu își piardă caracterul cromatic inițial, deoarece culorile nu pot fi amestecate cu alb, negru sau cu complementarele lor decât în anumite proporții, care, dacă sunt depășite, duc la modificarea radicală a caracterului culorilor. Astfel , $R + alb = roz$, $G + negru = verde-oliv$, iar culorile complementare amestecate în proporție de $1/3$ culoare primară la $2/3$ culoare binară duc la formarea griului neutru.

- Într-o compoziție, culoarea pură intensă trebuie intercalată printre tentele ei rupte, producând centre de interes, dar menținându-se într-o anumită dominantă cromatică. Înrudirea, analogia dintre culoarea pură și tentele ei rupte are ca efect armonizarea lor.
- Efectul expresiv al contrastului de calitate este calm, rafinat, discret, misterios, melancolic, interiorizat, subtil.

Contrastul simultan și succesiv

Contrastul simultan și succesiv este, de fapt, un efect optic de influențare reciprocă a culorilor juxtapuse sau a unei culori pure asupra unei pete de gri acromatic, de aceeași luminozitate, care se uanțează spre complementara culorii pure. Petele egale ca mărime se influențează reciproc, petele mai mari le influențează pe cele mai mici. De asemenea, tentele pure le influențează pe cele rupte.

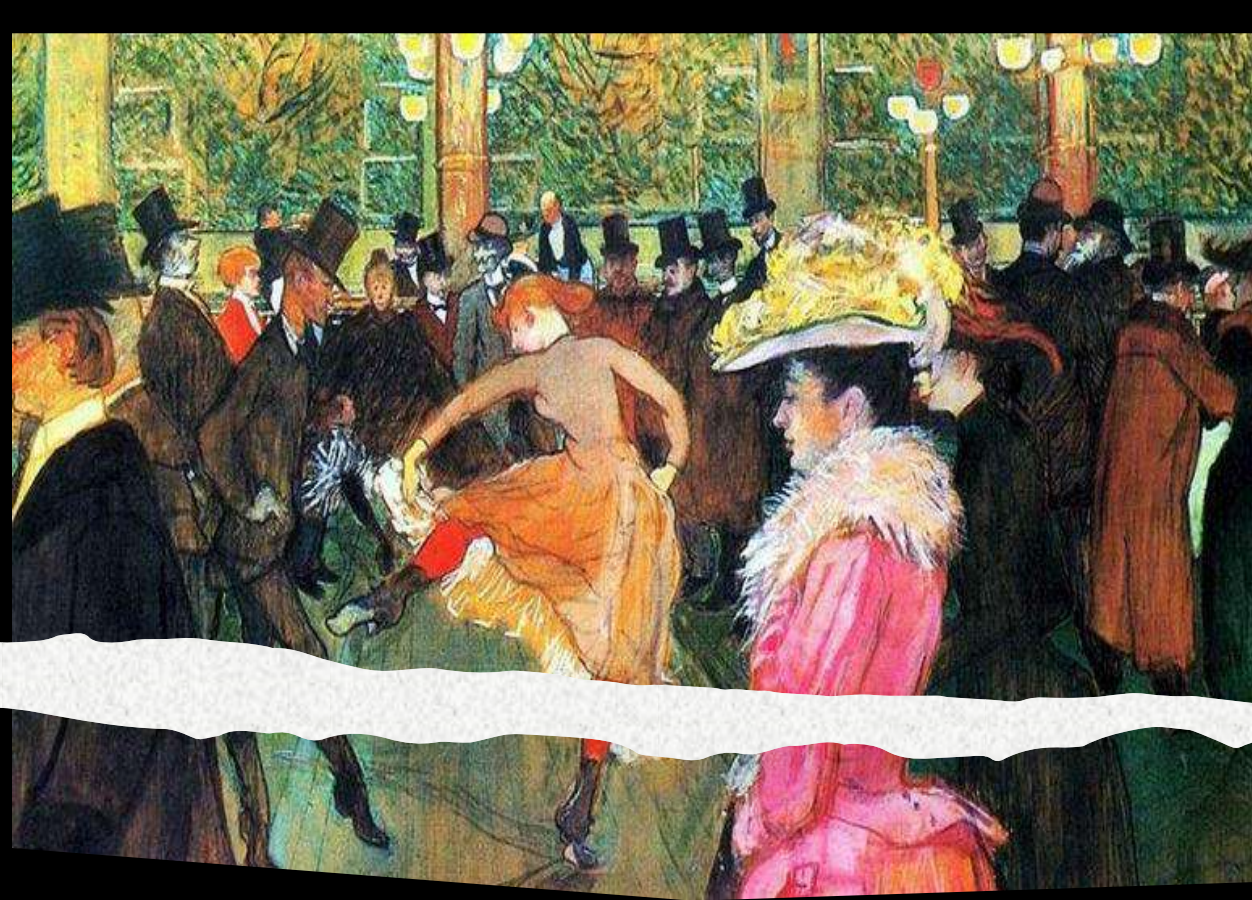
Prin contrast simultan, culorile complementare se intensifică reciproc; o culoare caldă lângă una rece se încălzește, cea rece se răcește, două culori reci alăturate se încălzesc, pe când două culori calde se răcesc; tonurile diferite (închis-deschis) prin alăturare se distanțează și mai mult, negrul alăturat unei culori o luminează, albul o închide iar griul nu o modifică.

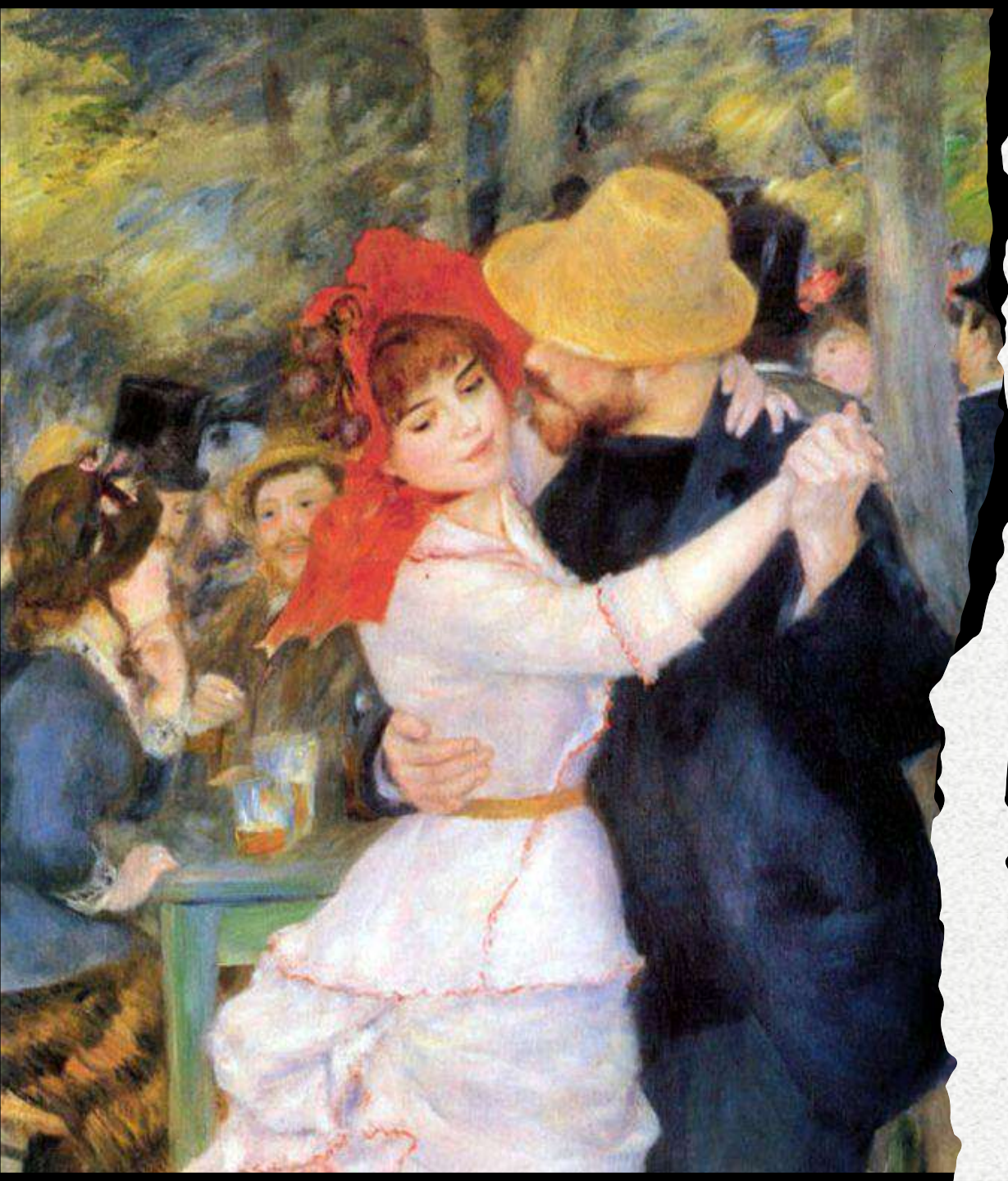
George Seurat "O După-Amiază Duminică Pe Insula La Grande Jatte,"
George Seurat "La scăldat în Asnières"

-
- Contrastul simultan poate fi folosit pentru a modifica anumite zone fără a interveni asupra lor, ci asupra culorilor din vecinătate. El este prezent în orice raport cromatic.
 - Efectul de contrast simultan este subiectiv, el neputând fi fotografiat sau filmat. Contrastul simultan este cu atât mai puternic între două culori, cu cât acestea sunt mai distanțate în spectru. Aspectul oricărei culori poate fi modificat de culorile din jur, producându-se încălzirea, răcirea, deschiderea sau întunecarea acelei culori.
 - Pentru producerea contrastului simultan, tentele trebuie să aibă luminozități apropiate. Petele egale ca mărime se influențează reciproc, petele mai mari le influențează pe cele mai mici. De asemenea, tentele pure le influențează pe cele rupte.

Henri de Toulouse-Lautrec " Dans la Moulin Rouge"

Henri de Toulouse-Lautrec "Sala de bal în Moulin Rouge"

- Pierre-Auguste Renoir „Dans în Bougival”

Pierre-Auguste Renoir "Călătorie"
Pierre-Auguste Renoir "Madame Monet în grădină"

Pierre-Auguste Renoir " Bal la Moulins de la Galette"

Pierre-Auguste Renoir "Crizanteme"

- Nicolae Grigorescu "Peisaj pe Valea Doftanei"
- Theodor Aman "Portul Constanța"

Pentru producerea contrastului simultan, tentele trebuie să aibă luminozități apropiate. Petele egale ca mărime se influențează reciproc, petele mai mari le influențează pe cele mai mici. De asemenea, tentele pure le influențează pe cele rupte.

Prin contrast simultan, culorile complementare se intensifică reciproc; o culoare caldă lângă una rece se încălzește, cea rece se răcește, două culori reci alăturate se încălzesc, pe când două culori calde se răcesc; tonurile diferite (închis-deschis) prin alăturare se distanțează și mai mult, negrul alăturat unei culori o luminează, albul o închide iar griul nu o modifică.

Contrastul simultan poate fi folosit pentru a modifica anumite zone fără a interveni asupra lor, ci asupra culorilor din vecinătate. El este prezent în orice raport cromatic.

Contrastul succesiv

Contrastul succesiv este efectul de colorare a unei pete acromatice spre complementara unei culori pure, privită anterior. Contrastul succesiv este o variantă a celui simultan și are aceleași cauze fiziologice, fiind o impresie optică datorată persistenței pe retină, pentru scurt timp, a senzației produse de o culoare foarte pură și luminoasă.

Acest contrast se poate experimenta astfel: privim o pată intens colorată și apoi ne mutăm imediat privirea pe o suprafață albă. Vom observa pe suprafața albă apariția unei umbre colorate în complementara culorii pe care am privit-o. Același fenomen se produce dacă privim o lumină colorată, iar apoi închidem ochii. Senzația cromatică va persista un timp pe retină, schimbându-și culoarea.

Contrastul de cantitate

- Contrastul de cantitate (de mărime, de suprafață sau de proporții) este contrastul dintre petele de culoare diferite ca mărime. O pată mai mare de culoare influențează o pată mai mică. Paul Gauguin spunea că “un kilogram de verde este cu mult mai verde decât o sută de grame de verde”, altfel spus, o culoare distribuită pe o suprafață întinsă este aparent mai intens colorată decât aceeași culoare așternută pe o suprafață foarte mică.

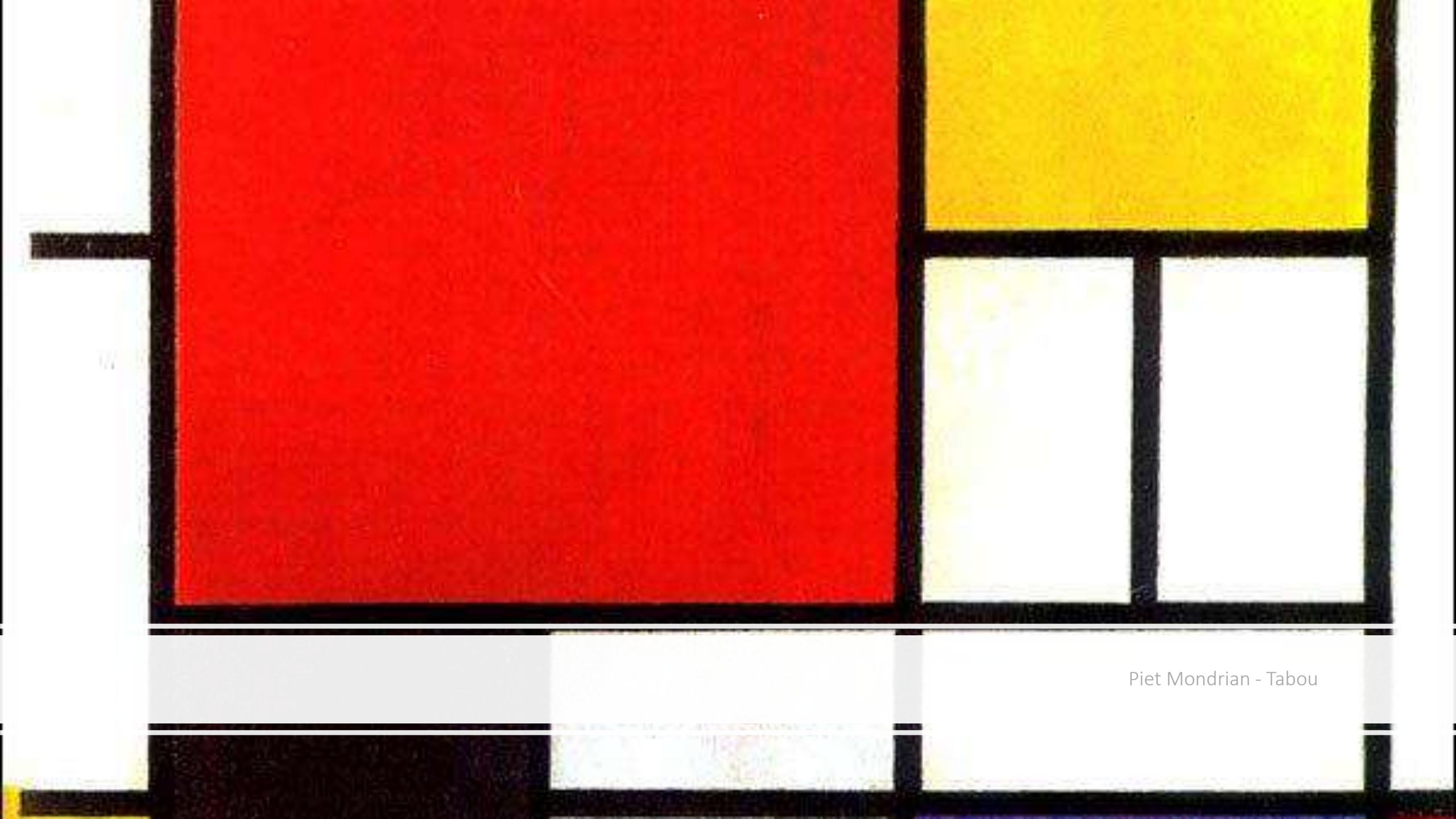
Pablo Picasso "Femeile din Alger"

Diferența cantitativă între petele de culoare se poate stabili între două culori complementare, între o culoare caldă și una rece sau între o culoare deschisă și una închisă. Când culorile sunt complementare, puterea lor de a se impune pe suprafață depinde de luminozitatea lor, stabilindu-se între ele următoarele raporturi cantitative:

$G \frac{1}{4} - Vi \frac{3}{2}$ (galbenul fiind de trei ori mai luminos decât violetul);

$O \frac{1}{3} - A \frac{2}{3}$ (oranjul – de două ori mai luminos decât albastrul);

$Ve \frac{1}{2} - R \frac{1}{2}$ (egale ca luminozitate).

Piet Mondrian - Tabou

Dacă într-o compoziție se respectă aceste raporturi, se creează un echilibru stabil, static. Dacă proporțiile nu sunt respectate, echilibrul va fi instabil, dinamic, foarte expresiv.

Prin contrastul de cantitate se realizează centre de interes în cadrul unei dominante cromatice. Pata redusă ca suprafață va deveni centru de atenție, stimulată fiind de culoarea dominantă, mai ales dacă aceasta din urmă este mai rece sau mai închisă.

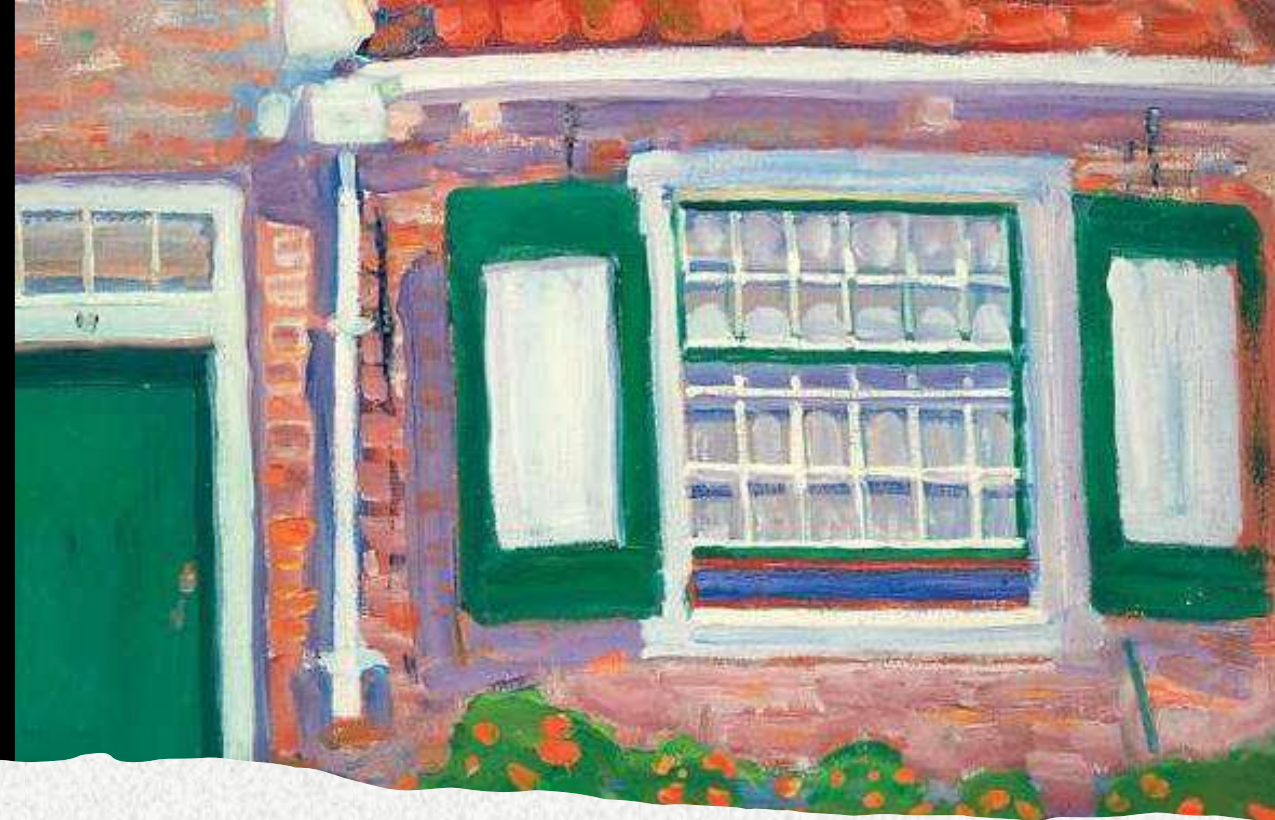
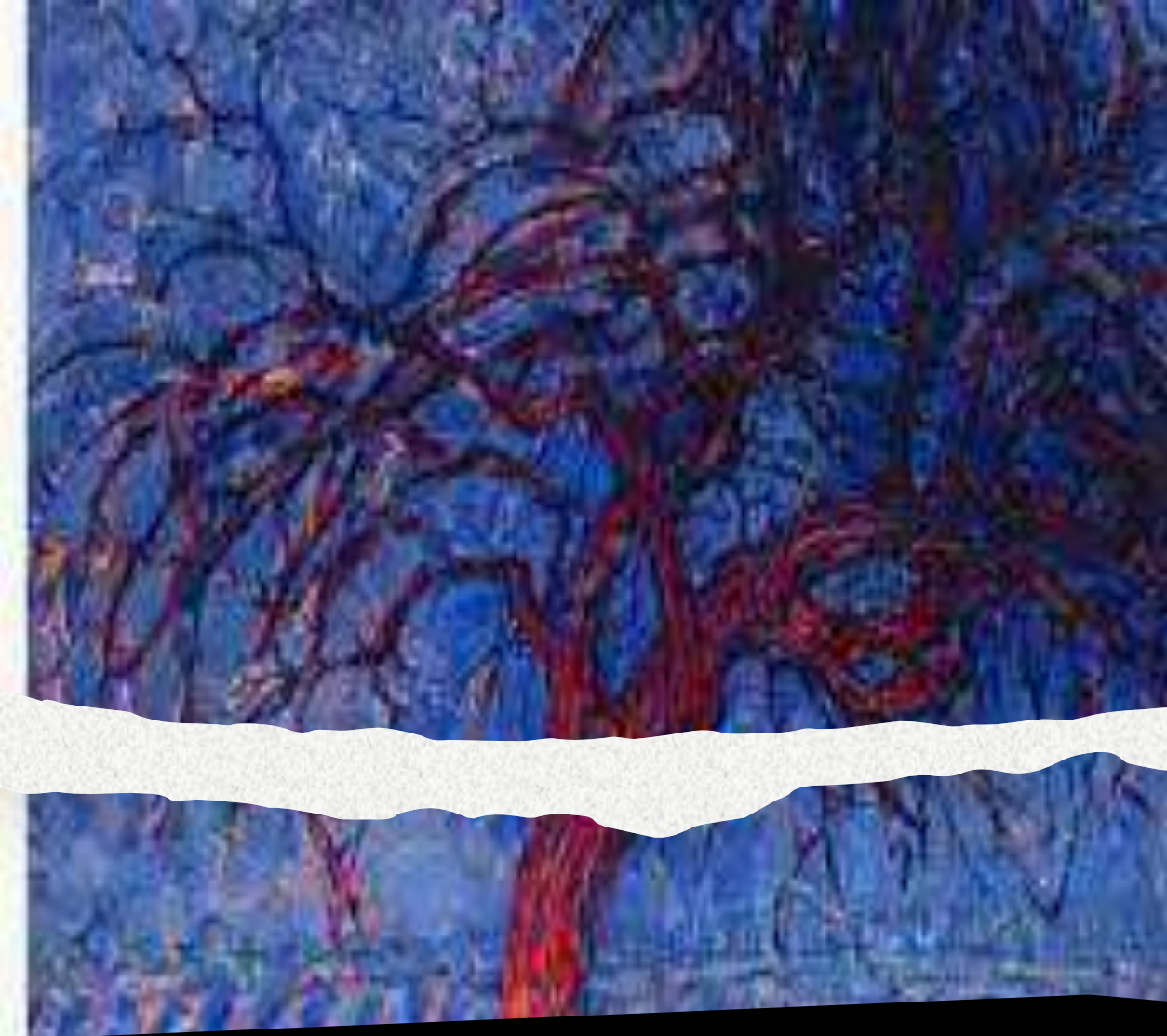
Contrastul de cantitate poate fi folosit și în vestimentație sau în machiaj pentru corectarea aparentă a unor proporții. O siluetă mai voluminoasă va părea mai suplă într-o culoare închisă sau în negru și mult mai voluminoasă în alb sau într-o culoare deschisă.

Orice compoziție cu o dominantă cromatică implică utilizarea contrastului de cantitate.

Pablo Picasso "Visul"

George Braque „Viaductul de la L'estat"

Piet Mondrian "Fațada unei case"
Piet Mondrian "Arborele roșu"

Bibliografie

- <https://ro.pinterest.com/viodelvrabie/salvador-dali/>
- <https://www.amoart.ro/tablouri-salvador-dali>
- https://ro.wikipedia.org/wiki/List%C4%83_de_pictori_rom%C3%A2ni
- [https://ro.wikipedia.org/wiki/Lumini%C8%99_\(pictur%C4%83_de_Nicolae_Grigorescu\)](https://ro.wikipedia.org/wiki/Lumini%C8%99_(pictur%C4%83_de_Nicolae_Grigorescu))
- https://ro.wikipedia.org/wiki/Pagina_principal%C4%83
- <https://krif.ro/ro/naturi-statice/8786-2799paul-cezannenatura-statica-cu-mere-si-pere.html>
- <https://muzeulbucurestiului.ro/en/muzeul-municipiului-bucuresti-se-pregateste-pentru-organizarea-unei-mari-galerii-de-arta-in-palatul-dacia-roman>
- <https://g1b2i3.wordpress.com/alexandru-ciucurencu-pictor-roman/alexandru-ciucurencu-27-septembrie-1903-tulcea-27-decembrie-1977-bucuresti-2/>
- <https://www.wikiart.org/en/henri-matisse/michaela-1943>
- <https://www.blouseroumaine-shop.com/ro/tribut-pentru-henri-matisse>

Bibliografie

- <https://ro.painting-planet.com/>
- Ailincăi, Cornel – *Introducere în gramatica limbajului vizual*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1982
- Arnheim, Rudolf – *Artă și percepție vizuală*, Ed. Meridiane, București, 1979
- Șușală, N. Ion – *Culoarea cea de toate zilele*, Ed. Albatros, București, 1982 -
- *Dicționar de artă (A-M)*, Ed. Meridiane, București, 1995
- *Dicționar de artă (N-Z)*, Ed. Meridiane, București, 1998